

Čechy v X. století

František
Vít'azoslav
Sasinek

Slav 7278.40

Harvard College Library

GIFT OF

Archibald Cary Coolidge, Ph.D.

(Class of 1887)

PROFESSOR OF HISTORY

A W 6204B, 1

ČECHY V X. STOLETÍ.

Píše

FR. Y. SASINEK.

V PRAZE.

Na skladě u FR. A. URBÁNKA, knihkupce.

1886.

Cena 30 kr.

„Svůj k svému a vždy dle pravdy.“
Fr. Palacký

Nakladatel **FR. A. URBÁNEK**, český knihkupec
pro literaturu paedagogickou i hudební
a pomůcky učebné
v PRAZE, na Ferdinandské třídě v čísle 25.
— Prvý český závod hudební. —
Hudební dodavatel král. zemsk. Národního divadla.

O křtu Jagello - Vladislava,
krále polského,
v Krakově 14. února 1386
Napsal **Fr. V. Sasínek**. Cena 10 kr.

Die Slovaken.
Eine ethnografische Skizze.
2. Auflage. Cena 30 kr.

KYTKA Z TATIER.

Česko - slovenskej mládeži z různých kvítkov uvil
Strýčko Slavoš.

So slovníčkom slovensko-českým.

S 10 obrázkami dla nákresov J. Exc. Em. Sal
barona Friedberga Mirohorského.

*Cena i poštou 1 zl., skvostně váz. se zlatou ořízko
poštou 2 zl. 10 kr.*

„Nová knihovna pro mládež“ zajisté zavd
se mládeži v Čechách, na Moravě a Slovensku tř
spisem a přispěje k probuzení ducha vzájemno

PROJEDENO
FIVETI
DNE

C

ČECHY V X. STOLETÍ.

Píše

FR. Y. SASINEK.

V PRAZE.

Na skladě u FR. URBÁNKA, knihkupce.

1886.

Slav 7279. 40

Method College Library

Gift of

OLIVER

3

Tisk Cyrillico-Methodějské knihtiskárny (J. Zeman a spol.)

ROJIN

GT

19 6

I.

Pád říše Moravo-Slovenské.

Pramálo je toho, co naši výteční historiografové Šafařík a Palacký podávají o Čechách v X. století; i to, co napsali o té době, je namnoze nesprávné: přece však mnozí tak jsou úzkoprsí, že napravití a doplní práce jejich buď pokládají za urážku jejich auktority, aneb neteční jsou v objasňování toho, co jim bylo nejasné. Já jsem jiného mínění a mám za to, že zdokonalovat budovu, kterou oni postavili, ani nejméně neumenší jejich dějepisných zásluh.

Dějepis Čech X. století béře začátek s pádem říše Velko-Moravské, který obyčejně se klade do r. 907., v kterém — prý — Mojmír II. ve válce u Břetislavy (Prešpurku) svedené zahynul. Proti tomuto bludnému tvrzení vyslovil jsem se již nejen ve svých „Dějínách“ a „Letopisech“, jako i v „Leto-

pisecch Matice Slovenské“, ale i v časopisech českých vícekráté: mé odchýlné mínění však nalezlo příznivou ozvěnu jen na Slovensku a Moravě.

Ačkoliv Dobner zavrhl zprávu Aventina o válce r. 907. u Břetislavy (Prešpurku) — prý — svedené, nechal přec rok pádu říše Velko-Moravské nerozhodnutý ¹⁾, Šafařík vzal odvážný meč Alexandra Velkého a přetal ten uzel gordický, však nerozvázal; přijal zprávu Aventinovu za pravdivou a násilně strčil Mojmíra II. do ohně mezi Uhry a Němce, aby v něm u Břetislavy (Prešpurku) i se svou říší byl pochován. Dudík sice se osmělil ku zavržení toho tvrzení a sice na tom základu, že Regino, který psal svou kroniku do roku 907., již na r. 894., tedy před r. 907. položil zkázu říše Velko-Moravské, ²⁾ avšak záhadu nerozluštil.

Aby už jedenkráté vyhostěn byl z dějepisu omyl, že Velko-Moravská říše zahynula r. 907., stůžž zde celá zpráva Aventinova, psaná až okolo 1512., na kterou Šafařík postavil onen omyl; zní ona takto: „

---

¹⁾ Gelasii Dobner: *Annal. Hágék. III.*, 408.

²⁾ Hrastilek: *Pátá zpráva c. k. vyššího mnasia ve Valašském Meziříčí. V Přerově, 1/11.*

dovicus Rex Germaniae atque Bojorum ex omni Bojoaria peracto delectu, Anassiburgum, novam Bojorum coloniam³⁾, se confert. Adsunt Episcopi, monachorum Antistites, Proceres Bojorum XV. Calend. Julii unno Christianae salutis noningentesimo super septimum. Ibi decretum omnium sententia, Ugros Bojoariae regno eliminandos esse. Vires igitur ex universis Bojoariae provinciis, ex Noriscis, Boemis, Chamabis, Vindelicis, Noricis, Sennonibus, Athesinis, Stiriis, Venedis, Charinis, Carnis contrahuntur, bellum Ugris indicitur, intento infestoque exercitu utraque Danubii ripa Proceres Bojorum in hostes contendunt. Ludovicus cum Burkhardo, Bathaviensi episcopo, Arabone praefecto Anassiburgi substitit. Belli deinde periti omnes copias in tria agmina partiuntur. Luitpoldus, Austriaci limitis Dux, ripa aquilonari, meridionali vero in parte Theodmarus, archimysta Juvavensis, Zacharias Sabonensis, Otto Fruxinensis, cum monachorum Praesulibus, Gumpoldo, Hartvico, Helmprechto Vratislaviam (= Braticlava, Brecislava, Brezburg) usque procedunt, ibique castra faciunt. Eodem in Danubio Sighardus Senonum Princeps, cognatus Regis, Ratholdus, Hattochus, Meginhardus et Eysengrinus, Dynastae Bojorum, perducunt.⁴

³⁾ „Pastýř duchovní“ VI., 54. n. 24.

Ačkoliv později vrátíme se k těmto bombastům Aventinovým, tážu se: Když Aventin zde vypisuje rozličné i nepatrnější národy a osoby, byl by vynechal jen právě Moravany a Mojmíra, kdyby se byli též ve válce té účastnili?

Jak možno zde podstrčit Aventinovi Mojmíra, o kterém již r. 902. byl napsal, že padl mečem Uhrů? Chceme-li tedy z Aventina vyčíst zprávu o zabynutí Mojmíra, hledejme ji v těch slovech, která r. 902. uvedl, říka: „*Posthaec Ugri specie societatis cum Bojifactae Moravos hostes Bojorum invadunt, Moe-marum et Svatebogum regulos proelio occidunt,* ⁴⁾ *Moraviae partem sibi usurpant.*“ Odvolává-li se tedy kdo na Aventina, musí položit pád Velko-Moravské říše do roku 902.; a učiní to správně, jako ozřejmí z následující dějeprawy.

Po smrti Bořivoje († 890) Čechy připojeny byly k říši Velko-Moravské, po smrti

⁴⁾ Kdyby stálo zde „*in proelio occidunt*“, menalo by to zavraždění obou knížat, Mojmíra i Svatopluka: však ale výraz „*proelio occidunt*“ může znamenat jen vítězství Uhrů nad Moravany. Je-li kladná ta tradice o poustevnictví Svatopluka v nitranském kraji — jak ji podávají Kosmas a Mělimil — pak na tom bojišti roku 902. padl jen Mojmír II. Jeho jména se více nezpomíná.

Svatoplukově († 894.) pak pokusily se odtrhnout od ní, tak že Mojmir II. vypudiv bratra Svatopluka II. a dobyv nynější Moravy, bezvysledně dorážel na Čechy, aby je opět pripojil k Velko-Moravské říši.⁵⁾

Když Uhři r. 900. Mojmirovi vyrvali Moesii a horní (rakouskou) Pannonii, a hned z ní učinili loupežné výlety do Bavorska a tím přinutili i Bavory i Mojmira k uzavření pokoje: nedá se o tom pochybovat, že, když král Ludvík r. 901. přijal Isangrina na milost⁶⁾, Mojmir se své strany musil do otčiny přijati Svatopluka II. a uznat Spitihněva a Vratislava knížaty českými.⁷⁾ Následkem tétohož míru bylo utvořeno trojí knížectví z ostatní Velko-Moravské říše: a) Čechy pod Spitihněvem, b) Morava pod Mojmiřem, c) Slovensko pod Svatoplukem.⁸⁾

---

⁵⁾ Gelassii Dobner: Ann. Hágek. III., 319.

⁶⁾ Srov. Aventina na r. 902. n. 4.

⁷⁾ Spitigneus filius eius (Borivoi) successit. Chron. Mel. Monast. ad an. 901. Prameny dějin českých II., 266.

⁸⁾ Z toho bezpochyby povstala bájka Konstantina Porphyrogeneta o třech synech a třech prutech Svatoplukových; podobně i podání o ponstevnictví Svatopluka II. Gelassii Dobner: Ann. Hájek, III., 380—384, Prameny dějin českých, II. 266.

Mezitím Uhři chtěli sobě též zabezpečit mír se strany Bavorů, snad proto, by se potom tím bezpečněji vrhli na Velko-Moravská knížectví, ale zle se jim vedlo. Bavoři považovali posly uherské za špehouny, povolali je k obědu a zavraždili uherského vévodu Kusala i mnohé z jeho průvodcůch.⁹⁾

V tom času asi, kdy poslové uherští vyjednávat měli v Bavorsku, udeřili Uhři na Moravu, zavraždili Mojžíra a táhli do Čech.¹⁰⁾ V tom ale dostavše zprávu o zavraždění svých poslů v Bavorsku uzavřeli smlouvu s Čechy, aby se mohli pomstít nad Němci. Od té doby Češi drželi s Uhry proti Němcům, tak že Uhři vtrhli již r. 906. přes Čechy i do Saska.¹¹⁾

Z toho již, co jsme zde důkladně dokázali, vysvítá, že je to náramným pochybením, klásti zahynutí Mojžíra II. do r. 907.

Uhři r. 907. ovšem opakovali útok na Bavorsko,¹²⁾ ale Aventinovi nebylo dosti na

---

⁹⁾ Agareni a Bajoariis ad prandium vocati; ubi rex eorum Chussol occisus est, et alii quam plurimi. Hepidanus et Chron. S. Galli ad an. 902.

¹⁰⁾ Goldastus ap. Gel. Dobner: Ann. Hagek. III. 369. Srov. svrchu Aventina na r. 902. Prameny dějin českých, II., 266.

¹¹⁾ Gel. Dobner: Ann. Hagek, III., 387; 396.

¹²⁾ Bojarii cum Ungariis commissa pugna victi sunct. Herm. Contr. Exercitus Bajoariorum occisus.

krátké zprávě pramenů; aby toho více pověděl, chopil se nemotorného básnění,¹²⁾ do zbraně povolal i takové národy (Narisci, Chamabi Sennones, Athesini, Vindelici), kterých jména již dávno vymizela z dějepisu; ačkoliv Otto, biskup Frisinský již dne 30. června umřel, přece na začátku srpna klade jej do tábora u Břetislavy (Prešpurka); ačkoli Češi byli již po straně Uhrů, přece je staví pod prapor Němců; ačkoliv Uhři již od r. 900. vládli horní Pannonií (poddunajským Rakouskem) až po Enži, přece jest mu ono „*regnum Bojoriorum*“, tak že německé vojsko bez překážky po suchu i vodě dostavilo se až ku Břetislavě (Prešpurku); ačkoliv ještě tehdy nebylo žádné Austrie, přece již je mu „*Luitpoldus Austriaci limitis dux*“. Dlouho to ještě trvalo, než Němci dostali nejprv (rakouskou) Pannonii po Orlavu (Erlafu) a potom po Litavu. Zcela jinak se vyvinuly a dále vyvínovaly věci, než-li jak z Aventina dovídáme se.

---

fuít. Chron. vetus Bajoariae. Bajoarii ab Ungaris interficiuntur. Marian Scotus. Bavari cum Hungaris congressi multa caede prostrati sunt. In qua congressione Luitboldus dux occisus est, cui filius suus Arnolphus in Ducatu successit. Cont. Regino. et Chron. Sax. ad an. 907.

¹²⁾ Srov. Aventina na r. 907.

Je pravda, že Chron. Austr. píše o smíření Mojžíra a Isanrika (Isangrina) s králem Ludvíkem r. 905., ale s tou zprávou pozdě přichází, poněvadž se to již r. 901. stalo¹⁴⁾: tedy to nijak nemění zprávu Aventinovu o smrti Mojžírově r. 902.

Je pravda i to, že kroniky nejen na rok 902., ale i na r. 903., ba ještě i na r. 906. vzpomínají války Moravanů s Uhry,¹⁵⁾ ale co to má dokázat? Je v nich udáno jméno Mojžíra? Je v nich podána zpráva o porážce Moravanů? Nemohli-li Moravané, ztrativše Mojžíra, bez něho porážet Uhry? Moravané zajisté ještě i po pádě Mojžírovi statně se bránili; ale když viděli, že jsou odevšad obklopeni nepřátely: Uhry, Čechy a Poláky,¹⁶⁾ uznali za nutné připojit se k Čechům, co k svým bratrům. Jen v tomto smyslu možno pád říše Moravské položit na rok 907.

---

¹⁴⁾ Gelasii Dobner: *Annal. Hageciani*, III., 361.

¹⁵⁾ *Hungari a Mariis occiduntur Herm. Contr. ad an. 902. Cod. Mod. et Veronenses ad an. 902. — Katona, Histor. crit. Ducum ad an. 902. — Ungari a Moravis occiduntur. Lamb. Schafn. Chron. Austr. ad an. 903. — Ungarii a Moravis caeduntur. Ann. Saxo ap. Ec. I., 288. Ann. Hild. Grad. Ursperg. ad an. 906.*

¹⁶⁾ *Prameny dějin Českých. II., 27.*

II.

Osudy říše Velko-Moravy po jejím pádu.

Dosavadní zprávy o smutných osudech květoucí někdy říše Velko-Moravské nás poučovaly, že Maďaři r. 907. s úmrtím Mojmíra II. položili do hrobu i říši Velko-Moravskou a zničili též apoštolské práce ss. Cyrilla a Methoda; že nad hrobem tím Maďaři (!) založili svou surovou moc, ba i Čechy učinili sobě poplatnými. ¹⁾ Dějepisci odvolávají se na slova císaře Konstantina Porph., který praví, že Turci (Černí Uhři Arpádovští) Moravany dokořan vyhubili a na jejich místo se usadili. Je to tvrzení, které — kdyby mělo býti pravdivým — zranit by muselo nás každého. Já však toto tvrzení Šafaříkovo a jeho stoupenců držím za mylné, ano za příliš přehnané. Ani sami maďarští dějezpytci, kterým *Anonymus Belae regis notarius* klade hranice Uhorska r. 907. na řeku Moravu, nesahají k úpadku Velko-Moravské říše tak daleko, jako česko-slovanští spisovatelé.

¹⁾ Šafařík: *Starožitnosti*. II., 485. a 494. *Palacký: Dějiny nár. Českého*. V Praze, 1876. I., 1. str. 170.

Otázka tato jest tak vážná a obšírná, že za potřebné mám zde pojednati jen o její politické stránce, ponechávaje její církevní stránku budoucímu zvláštnímu prozkoumání.

Abychom o politickém osudě říše Velko-Moravské po jejím pádu pragmaticky jednati mohli, nutno nám prozkoumat důkladně slova císaře Konstantina Por., na která se Šafařík a jeho stoupenci odvolávají.

Konstantin vypravuje, že když mezi syny Svatoplukovými povstaly rozbroje, Černí Uhři obořili se na ně a odňali jim krajinu²⁾, v jejíž držení byli o. r. 950. Zkoumejme tedy: jakou krajinu (regionem) rozuměl zde Konstantin?

O. r. 950. přebývali Černí Uhři s této strany Dunaje na Potisí, s oné strany Dunaje v pannonské Velké Moravě³⁾, ano ještě i

---

²⁾ Post huius autem Sphentoploci mortem, anno uno in pace exacto, orto deinde dissidio et bello civili, invadentes Turcae, funditus eos exstirparunt, regionemque eorum occuparunt, quam in hodiernum usque diem incolunt. De adm. imp. c. 41.

³⁾ Ad cursum fluminis (Danubii) extat Sirmium, quod Belegrada abest duorum dierum itinere; inde Magna Moravia . . . , quam Turcae devastarunt. Id. c. 40.

dále, mezi Dunajem a Sávou ⁴⁾, t. j. v Srie-
msku ⁵⁾; a sice: roku 893. s milostivým dovo-
lením Svatopluka I. osadili se v Potisí a
snad i v Sriemsku; r. 898. obsadili dolní
Pannonii; r. 900. odňali Mojžírovi II. střední
(Moesianskou) a horní (rakouskou) Pannonii
až po Enži; r. 902. vtrhli přes Dunaj do
Moravy a zavraždili Mojžíra II. sice, však
ale, jak tehdy, tak i r. 903. a 906. Moravané
je porazili a do Pannonie nazpět zapudili.
Kde je tedy nějaké historické
svědectví, že Maďaři kopyty
svých koní Moravu a Slovensko
rozšlapali? Co oprávnjuje Palackého,
Safaříka a stoupence jejich, aby psali proti
zřetelným slovům císaře Konstantina, který
klade Turky (= Černé Uhry) jen do Pannonie,
Sriemska a do Potisí?

Císař Konstantin r. 950. území Černých
Uhrů s této strany Dunaje obmezuje násle-
dujícími hranicemi: na západ Francie, na se-
ver Patzinacitae, na východ Bulhaři, na jih
pannonská Morava a hory, které Sriemsko

---

⁴⁾ Et habitant quidem Turcae in terra Moravia,
atque etiam ulterius inter Danubium et Labam flu-
vios. Id. c. 41.

⁵⁾ Sriemsko ještě i potom dlouho bylo samo-
statným knížectvím. Safařík: Starožitnosti. II., 308.

dělily od Uhrů. *) Kdo si předloží mapu a hledí na ni okem nepředpojatým, musí nahlédnouti, že Konstantin docela správně ohraničuje Potisí, kde se Černí Uhři (nikoliv pozdější Kumáni čili Maďaři) za doby Svato-pluka I. byli osadili; poněvadž na sever za Karpaty nad Prutem bydleli Pečenezi, na východ (Rumuni a) Bulhaři; na jihu za Dunajem ležela pannonská Morava, Sriem a za hřbetem tohoto Horvatsko; na západ Slováci, kterých Tisa (střední) dělila od Černých Uhrů. †)

Je pravda, že Konstantin na západ klade Francii: ale proč? Poněvadž Slováci, Moravané a Češi měli sice r. 950. své kníže, Boleslava I., ale tento náležel k západnímu cí-

*) *Turcis hae gentes conterminae sunt: ad occidentem Francia, ad septemtrionem Patzinacitae, ad meridiem magna Moravia. Chrobati vero ad montes Turcis adjacent. De adm. imp. c. 13. Ulteriora vero, quae omnia Turcis habitantur cognomina nunc habent a fluminibus transcurrentibus. Eorum primum Timeses est, alterum Tutes (= Bega), tertium Moreses, quartum Crisus, quintum Titzs. Confines autem Turcis sunt orientem versus Bulgari, ubi eos Ister fluvius, qui et Danubius dicitur, eparat; septemtrionem versus Patzinacitae; ad occidentem Franci; ad meridiem Chrobati. Ib. c. 40.*

†) Srov. Recensi mapy Kalouskovy v „Past. d.“ VI. na str. 127. a 128.

sařství⁸⁾, a proto Konstantin počítá Slovensko, Moravu a Čechy k Frankům.

Co Šafařík a jeho stoupence pomátlo, jest to, že Konstantinovo Horvatsko (Βελε Χροβατια) a Považí (Βαγιβαρεια) vyvrhli ven ze Slovenska. Šafařík nechal se oklamat Bandurimu, který z Βαγιβαρεια spravil Babigoru, horu v Karpatech, která dělí Polsko od uhorské župy Oravy, a tak Vele-Horvatsko vrhl za Karpaty.⁹⁾ První, který toto nejapné znetvoření zpozoroval, byl Bielowski¹⁰⁾, čítaje v Βαγιβαρεια Považí (provincia Vagi), ne ale Babí horu. Když tak, tedy Vele-Horvatsko čili Bílé Horvatsko Konstantin dobře položil nad Považí, poněvadž skutečně ta část Karpatů, která asi od zřídla Visly táhne se k Prešpurku, jmenuje se Malými Karpatami, aneb Bílou Horou, zajisté významnější, nežli je Babí hora.

Ostatně že toto je přirozený a proto jedině pravdivý výklad slov Konstantinových¹¹⁾, dokazují též děje pozdější.

---

⁸⁾ Srov. poznámku předposlední.

⁹⁾ Šafařík: Starožitnosti. II., 242, 261. Vag edictam

¹⁰⁾ Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 201. Hist.

nota.

¹¹⁾ Letopis Matice Slovenskej r. 1874. I., 23. sedes regia. Bie-ota.

Velko-Moravské říše. Za doby Kosmasovy v horní (rakouské) Pannonii panovali již Němci (Teutonici orientales, Austriaci, Ost-Reicher) a tak byl té domněnky, že ta východní Teutonia povstala hned z uchvácené Velko-Moravské říše; kdežto horní (rakouská) Pannonia padla v kořist Uhrům na počátku X. století, a Němci až na konci téhož století vyrvána byla Uhrům. Větší záhadou je tvrzení jeho, že část Velko-Moravské říše uchvátili Poláci. Jakou to část? Otázku tuto rozluštit můžeme jen na základě fundační listiny biskupství Pražského r. 973., která ustavičně tanula na mysli Kosmovi.

Fundační listina biskupství Pražského obsahuje v sobě Čechy a Moravu (regionem Moraviae) až po řeku Váh; potom Považí (provinciam Vagi, Βαγιβαρεια), jakožto náležející ku Krakovu.¹³⁾ Z čeho patrně je, že severo-východní Slovensko čili Považí je ona část, kterou uchvátili Poláci a podrobili knížeti v Krakově.¹⁴⁾

¹³⁾ Cum Cracova civitate, provinciaque, cui Vag nomen est, cum omnibus regionibus ad praedictam urbem pertinentibus. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 147.

¹⁴⁾ Quae (Cracovia) est urbs et sedes regia. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 501. in nota.

Nastává nyní důležitá otázka, co se stalo s onou ostatní Moravou až po Váh čili s nynější Moravou a se západním Považím? Kosmas k té opravě (?) Reginovy zprávy, dle mého zdání, měl doložit, že ji uchvatili Češi; neučinil to však, buď proto, že ten výraz zdál se mu ostrý a urážlivý, aneb proto, že považoval Moravu za takovou zem, která po pádu svého říšského postavení dobrovolnou smlouvou připojila se k Čechám. Že tato poslední domněnka je správná, dokazují následně.

Kdyby byli Češi mečem dobyli Moravy až po Váh, byla by ona ztratila i jméno, i svou samostatnost: to ale se nestalo. Morava i na dále podržela i jméno i samostatnost; připojena byla k Čechám co regnum socium, majíc v čele údělná knížata česká. Toto bratrské spojení Čech a Moravy stalo se bezpochyby již r. 907. Následkem toho Spitihněv byl velkoknížetem českým, Vratislav, jeho bratr, ale údělným knížetem moravským.¹⁵⁾ Srovnává se s tím i zpráva císaře Konstantina, že Morava (Bílé Horvatsko, Βελεχροβατια) leží nad Považím (Βαγιβαρεια) a

¹⁵⁾ Prameny dějin Českých. I., 127. Časop. muš. spolku Olomuckého r. 1884., str. 58.

má vlastního knížete, který r. 950. podroben byl Ottovi I., králi Franků. ¹⁶⁾

Tímto způsobem — myslím, že šťastně, napředena je nit dějin Moravy, která nešťastným, ale hrdinským zahynutím Mojmíra II. byla přetrhnuta.

Zbývá ještě jedna otázka: zdaliž Češi byli Uhrům poplatnými? Dobner postavil tuto domněnku na lživou zprávu ¹⁷⁾, kterou vymyslel sobě Anonymus *Belae regis notarius*. Češi byli spojenci Uhrů ¹⁸⁾ a tak smlouva, kterou Čechy a od r. 907. i Morava měly s nimi ¹⁹⁾, nezahrnuje v sebe žádné poplatnictví, nýbrž přátelství. ²⁰⁾ Ovšem ten, kdo má Arpádovské Černé Uhry za pozdější Polovce (Kumány, Maďary), ten tomu přátel-

---

¹⁶⁾ Chrobati vero tunc habitabant ultra Bagibaream . . versus Franciam . . et appellantur hodie Belechrobati . . qui proprio principi subiecti sunt. Parent autem Othoni Magno, regi Franciae, quae et Saxoniae. Const. Por. de adm. imp. c. 30.

¹⁷⁾ Gelasii Dobner: *Annal. Hagek.* III., 397.

¹⁸⁾ In diebus illis (o. r. 915) immanissima persecutio Saxoniam oppressit, cum hinc Dani et Slavi, inde Boemi et Ungari laniarent ecclesias. Ad. Brem. c. 44.

¹⁹⁾ *Časopis musej. spolku Olomuckého.* I, 58.

²⁰⁾ (Bílí Horvati) affinitatem cum Turcis et amiam contrahunt. Const. Por. de adm. imp. c. 30.

881.) ztratil. Již z toho tedy patrně je, že jest-li jaká pohroma zastihla tedy slovanskou církev, zastihla ji jen na Slovensku, ne ale i na Moravě, v Čechách, Polsku a Rusku.

Tak velikánské dílo, jako byla církev cyrillo-methodějská, nedá se šmahem odstraniti s povrchu země. Odstraněním několik významných mužů uškodí se sice věci, tato však nezaniká, a to tím méně, je-li zakořeněna v lidu. Tak to bylo i se slovanskou cyrillo-methodějskou církví. Je pravda, že před objevením některých pramenů a při antipathii k šismatické slovanské církvi úzkoprsí aneb nepřizniví dějezpytci uvedli církev cyrillo-methodějskou na tak nepatrnou míru, že viděli v ní jen jednoho arcibiskupa, sv. Methoda, a jen jednoho biskupa, Vichinga: dle této mylné domněnky ovšem se sv. Methodem stála a padla i církev cyrillo-methodějská. Uvážíme-li však věc dle své přirozenosti a skutečnosti, musíme uznat, že i při jalovosti a němotě pramenů, nezanikla ani církev, ani hierarchie cyrillo-methodějská; a mám naději, že když odkryty budou nové prameny, i nové světlo ji osvítlí.

Co se týče církve, ona v těch všech zemích, nad kterými byl panoval Svatopluk I. byla tak květoucí, že nebylo města a městys

kdeby nebylo bývalo chrámu a školy, kněze a učitele ³⁾). Kterému zdravému rozumu tudíž napadne, že tak zdomácněná církev Vichingem a několika německými žoldnéři byla zničena? Pozdější dějepis objeví nám cyrillo-methodějskou církev v její značné síle i na samém Slovensku, kde Viching se svými německými žoldnéři konal ono násilí: nevykořenil-li ji tam, tím méně to učinil na Moravě a jinde, kam jeho ukrutnost nesáhala. Později uvidíme, že cyrillo-methodějská církev tam ještě dlouho po Vichingu byla.

Církev nemůže být bez biskupů a kněží: že by tedy sv. Method, co metropolita velehradský a legát apoštolský, maje k tomu od papeže Jana VIII. spůsobilost a posláni ⁴⁾, byl opatřil církev slovanskou jen kněžími, ne ale i biskupy, to tvrdit byl by nesmysl. Podobným nesmyslem je tvrdit i to, že Viching zahnal s Gorazdem i všechny kněze cyrillo-methodějské. Nemůžeme-li podat celý schematismus metropole sv. Methoda, dosti nám buď — jako v jiných podobných věcech — na tom, poukážeme-li na taková svědectví, která aspoň ve všeobecnosti mluví o četných biskupech

³⁾ Prameny dějin Českých. I., 48; 85.

⁴⁾ List Jana VIII. r. 880. Pastýř duch. V., 744.

před i po smrti sv. Methoda⁵⁾. Zapuzením Gorazda tedy nezanikla hierarchie cyrillo-methodějská na Moravě a jinde; tím méně duchovenstvo, bez kterého byla by co člověk bez rukou.

Odvolávati se v tomto na legendu bulharskou nemožno. Nejen že překypuje šismatickou záští proti katolické církvi a hrubou nevědomostí, ale je v opisování osudu Gorazdova a soudruhů jeho i příliš bombastická a nedůsledná. Kdybychom však i na ni samu váhu kladli, přece i z ní nevyčteme zapuzení všech 200 učenníků, po sv. Methodu — prý — pozůstalých; poněvadž vypráví jen o uvěznění a zahrnutí Gorazda, Klimenta, Vavřince, Nauma, Angelara, co hlavních učitelů i náčelníků (κορυφαίοι) a více jiných. Aniž tam stojí, že Viching zaujal místo Gorazdovo. Tentof byl zvoleným arcibiskupem: Viching ale při všech svých pletichách nejen že nedosáhl arcibiskupského stolce nad Moravou⁶⁾,

⁵⁾ (Zuetepulcus) episcopus in sua regione, Marierum (Moravia) dicta, habuit. Ditmar ap. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I., 294. Pozval Vratislav knížete (Spitigneva), jenž byl tehdy ve své krajině (t. j. v moravském údělném knížectví Vratislavově) a biskupy a celé duchovenstvo chrámové. Prameny dějin českých I., 127.

⁶⁾ Pastýř duchovní. V., 621.

ale i ze samé Nitry, ano potom i z Pasova zahrán byl.

Je pravda, že slovanská metropole pod Mojmirém II. byla obnovena: ale toto obnovení netýče se kyrillské metropole Velehradské, nýbrž glagolské Laureacenské ⁷⁾. Zde budeme jednat jen o tamté.

IV.

Církev cyrillo-methodějská v Čechách.

Pojednávat o církvi cyrillo-methodějské v Čechách, na Moravě a Slovensku je věci ne-snadnou pro nedostatek dějepisných pramenů, a choulostivou pro rozličné předsudky náboženské: to však mne nesmí zastrašit, poně-vadž není úlohou dějepisu, podávat věc, jak měla býti, nýbrž jak byla. Já bezohledně a objektivně podám svůj náhled, nestaraje se o to, zdaliž bude komu po chuti čili nic.

Co se týče křesťanství v Čechách, můj náhled je tento: V Čechách bylo křesťanstvo, buď orthodoxní aneb haeretické, ale bez hier-archického organismu (*ἀκέφαλον*), od nepa-

⁷⁾ Pastýř duchovní. VI., 52.

měti. Jako sv. Bonifác nazývá a ctí se co apoštol Germanie, poněvadž pracoval na hierarchickém organismu (= *christianitas*) a sjednocování s hlavou církve v západní Germanii ¹⁾ a Noriku: tak i sv. Method nazván a ctěn býti může co apoštol Čech, poněvadž zde plnil podobnou úlohu.

Když kníže Bořivoj, spojenec Svatopluka I., r. 875. podrobil se arcibiskupství sv. Methoda ²⁾, nepochybuji, že tento rozšířil své účinkování i na Čechy, a tak mám Bořivoje za křesťana katolíka obřadu kyrillského. ³⁾ Za jeho doby nacházíme slovenského poustevníka v Čechách sv. Ivana. Činím tuto konklusi nejen ze slovenského jména „Ivan“, ale i z toho, že v také úctě byl v Čechách i při samém dvoře knížecím.

Legenda latinská klade narození svatého Ivana do Uhorska a činí jej pokrevným sv.

---

¹⁾ Již r. 346. byl v Kolíně nad Rýnem sněm proti Eufratovi, biskupu arianskému. Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden. Brünn, 1883. S. 298 - 302.

²⁾ To pozdější legendáři pojmenovali „pokřtěním“. Vlast. II. 69. Tamže str. 61. místo Jagelo, ¹⁾ Vitovd.

³⁾ Bořivoj, kníže . . . křesťan řeckého vyznání. Prameny dějin Českých. I., 111.

Štěpána, krále uhorského ⁴⁾); co je patrný anachronism. Nalezen-li sv. Ivan o. r. 880. a byl-li již poustevníkem v Uhorsku 10 let a v Čechách 42 leta ⁵⁾), pak přišel do Čech o. r. 828., tedy v době, kde předkové sv. Štěpána bydleli ještě u Kavkazu. Hájek na r. 909. vydává jej za syna Gestimila, krále Horvatského: ale že se na Hájka nelze spoléhat, toť je každému známo. V legendě slovanské nazývá se synem krále Horvatského ⁶⁾): však ale posávské Horvatsko je daleko, a tehdy ještě nebyli králové v Horvátsku. Uvážíme-li, že Slováci okolo Malých Karpatů, čili okolo Bílé Hory, jmenováni bývali Horvaty (Χρ-βατοι), jak o tom svědčí císař Konstantin Porph. ⁷⁾), je pravděpodobno, že sv. Ivan byl z rodu Mojmirů I., a křesťanem katolíkem obřadu glagolského ⁸⁾), který i za doby sv. Methoda byl v rovné platnosti s kyrillským. ⁹⁾ Odtud lehce je pochopitelná úcta, kterou k

⁴⁾ Prameny dějin Českých. I., 112.

⁵⁾ Tamže str. 111.

⁶⁾ Tamže str. 111.

⁷⁾ De adm. imp. c. 31. Odtud se může též vysvětlit zaměnění Horvatska s Uhorskem. Srov. Záhady dějepisné. I., 21. č. 13.

⁸⁾ Pastýř duchovní. V., 700. Jmeno Ivan je glagolské.

⁹⁾ Sbornik Velebr. III., 106. IV., 52—68.

sv. Ivanovi měl kníže Bořivoj a jeho manželka sv. Ludmila, jako i ta okolnost, že sv. Ivana ss. svátostmi zaopatřil slovanský kněz Ludmilin Pavel. ¹⁰⁾

Pro náš dějepis nejhlavnější věcí je, že legendy nejen vzpomínají kněze Pavla, Kraseje a Kaicha, ale i biskupa, ovšem za doby Bořivojovy s v.-m e t h o d ě j s k é h o. ¹¹⁾ Po smrti Bořivojově (r. 890.) nejen udržel se slovanský obřad v Čechách, ale za doby Svatoplukovy rozšířil se až k Meziboru. ¹²⁾

Z křesťanských rodičů, Bořivoje a Ludmily, zajisté narodili se i křesťanské děti, Spitihněv a Vratislav, tak že, když západní kroniky a legendy nazývají Spitihněva prvním pokřtěným knížetem českým ¹³⁾, nemůže se to

---

¹⁰⁾ Prameny dějin Českých I., 119.

¹¹⁾ (Bořivoj) mittens pro episcopo consecravit cavernam sive speluncam, in qua beatus Ivanus habitavit, et in qua post mortem sepultus est, in ecclesiam. lb. 120.

¹²⁾ Boemi regnante Zuetepulco duce quomittuere principes nostri. Ditmar ap. Bielowski: 383. Pol. Hist. I., 294.

¹³⁾ Prameny. I., 148; 182. Ziptineus, dux Bt. & miae, ad Christi fidem conversus, juste et religiose in Boemia principatur. Sigeb. Gembl. Gel. Dobn. Annales Hagek III., 288. Gobelini Personae VI. m. c. 47.

jináče rozumět, leč tak, že r. 895. odtrhnuv se od říše Velko-Moravské, přilnul k západnímu císařství, otevřel dvěře do Čech německým kněžím a obřadu latinskému ¹⁴⁾. Tak to bylo asi do r. 906. a 907., v kterém Češi uzavřeli smlouvu s Uhry proti Němcům, do které zahrnuta byla i Morava ¹⁵⁾; a poměry ty se nezlepšily, když po smrti Spitihněva († 915.) Vratislav stal se knížetem nad Čechami i Moravou. Dostí brzy však nahlížel Vratislav, že politické poměry Čech radí, by se mírněji choval k Latinům; a v tom duchu dal vychovat i syna svého, sv. Václava. ¹⁶⁾

Ačkolivěk sv. Václav — jak praví slovanská legenda — narodil se z křesťanských rodičů v, otce Vratislava a matky Drahomíry ¹⁷⁾, přece jedna legenda praví, že když se ze studií měl navracet domů, bi-

¹⁴⁾ Qui congregans sacerdotes et clericos coepit esse in fide devotus. Prameny. I., 144.

¹⁵⁾ In diebus illis immanissima persecutio Saxo-
m oppresit, cum hinc Dani et Slavi, inde Boemi
Ungari laniarent Ecclesias... Interea confessor
i Hogerus obiit, et sepultus est in ecclesia s. Mi-
chaelis cum decessore suo an. D. 915. Ad. Brem.

svět.
had 44.

¹⁶⁾ Prameny dějin Českých. I., 149, 183, 205.

¹⁷⁾ Tamže str. 135.

cit

skup (Řezenský?), který jej po katolicku byl pokřtil, prorokoval mu nejen hodnost knížecí, ale i věnec mučnický.¹⁸⁾ Je sice pravda, že Němci nebyli rigorosní theologové v novokřtění¹⁹⁾: však ale zvěst o jeho latinském novokřtění mohla povstati z jeho nachýlení se k latinské liturgii, což u západních legendářů stotožňovalo se s pokřtěním. Jakkoliv se snaží někteří dokazovat, že sv. Václav zůstal vždy při slovanské liturgii²⁰⁾, já se o tomto nemohu přesvědčiti, poněvadž tomu pozdější děje odporují. Co bylo jinde (ku př. v

---

¹⁸⁾ *Accepto siquidem catholice baptismatis lavacro, cum ad propia cuperet remeare, praesul, qui tanti largitor extiterat doni, talia divinitus edoctus ei tribuit vaticinia etc. Prameny. I., 171. II., 37.*

¹⁹⁾ *Quos (Normannos) imperator interrogatos, si baptizari votum haberent, et confessos jussit aqua sancta sine mora perfundi. Cumque tot lineae vestes non essent in promptu, jussit incidi camisilia et in modum sepium consui, vel in modum vitium pastinari. Quarum cum una cuidam seniorum illorum repentino fuisset imposita dixit ad Imperatorem: Jam vicies hic lotus sum et opimis candidissimisque vestibus indutus: et ecce talis saccus non milites, sed subulcos concedet. Ad opera Caroli M. Patrol. lat. ap. Migne. Paris, 1862. XCVIII., 1408.*

²⁰⁾ Hynek Krch. *Beseda učitelská. V Praze 1833.* str. 501 atd. Mínilí Krch, že potom nebyl údeš císařsko-latinské církve, souhlasíme.

Uhorsku), to bylo i v Čechách. Třenice mezi latinskou a slovanskou církví nevyrostaly.

Po smrti Vratislavově (13. února 921.) Drahomíra, po něm pozůstalá vdova, nepřítelkyně výbojných Němců, chopila se státního vesla za neploletí Václavova. Byly-li národní a náboženské různice někdy mezi Bořivojem a němčourským Strojmiřem ²¹⁾, tím větších rozměrů nabyly ony za panování Drahomíry, tak že i sv. Ludmila (15. září 921) stala se jejich obětí ²²⁾. Drahomíra, majíc německo-latinské kněze v podezření, že podkopávají samostatnost knížectví Českého, vyhnala je z vlasti ²³⁾, a s nimi bezpochyby též jiné stranníky Němců. Tím však nebyla zabezpečena vlast Česká, nýbrž uvrhnutá v nebezpečnoství, poněvadž vyhnanci hledali pomoc u německého krále Jindřicha, zuřivého protivníka Slovanů ²⁴⁾. Jindřich, vyřídív své věci v západu, r. 923. obrátil meč proti krajanům drahomířiným, Stodoranům, a rozkázal vé-

²¹⁾ Prameny. I., 203.

²²⁾ Hynek Krch: Na obranu obrany kněžny Drahomíry. V Přerově, 1883.

²³⁾ Prameny. I., 186, 204. To zavdalo legendářům hlavní příčinu, že ji -- ačkoliv křesťanku slovanů -- obřadu -- přezývali pohankou.

²⁴⁾ Centifidam Sclavorum rabiem barbarorum in horum inhoruisse. Vita Brunonis § 3.

vodovi Arnoldovi udeřiti na jejich spojence Čechy ²⁵⁾: zdaliž ale tento skutečně vtrhl do Čech, není o tom jistoty; jestli ano, nevykonal ničeho, ano tím ještě podráždil Čechy, tak že Drahomíra najala a přes Moravu a Čechy propustila Uhry, aby obořili se na Sasko ²⁶⁾. Jindřich utrpěl náramnou porážku, tak že přinucen byl uzavřít mír s Uhry na devět let a zavázat se jim k poplatku. Za doby té sv. Václav r. 925., zahnav Drahomíru, zasedl na knížecí stolec: Jindřich tedy uložil synu svému Tankmarovi, aby vypravil posly k němu, kteří bezpochyby měli získat sv. Václava. Poslové Tankmarovi však — prý — byli v Čechách uraženi ²⁷⁾. Bezpochyby sv. Václav, přilnuv opět k slovanské liturgii a povolav nazpět i Drahomíru, nechtěl ani nazpět povolát latiníky ani přetrhnout smlouvu s Uhry. Nad tím asi rozmrzelý Jindřich roku 928. vtrhl do Čech nenadále a s takou silou, že sv. Václav, nemoha mu odolat, poddal se a slíbil mu roční poplatek ²⁸⁾. Do té smlouvy

---

²⁵⁾ Chron. Salisb. ad an. 923.

²⁶⁾ Ungarorum crudelitas transgressa terras Mahensium. Vita Brunonis. § 3.

²⁷⁾ Witichindus in gestis Ottonis I. Lib. 2.

²⁸⁾ In praedictis IX. annis Henricus rex Brandenburg, et occupavit Bohemiam et Moraviam. Gobelini Personae VI. act. m.

bezpochyby vloženo bylo i to, aby latinské duchovenstvo, které před tím vyhnáno bylo z Čech, smělo se navrátit ²⁹⁾. Od té doby sv. Václav vždy více a více opět klonil se k latinské liturgii ³⁰⁾.

Hledíme-li nestranně na dobu sv. Václava, musíme uznat, že dle tehdejších pojmů hromadila se hořlavá látka a to tím nebezpečnější, že jí nespokojení velmoži rozdmýchovat nepřestávali. Dosti možné, že jej osočovali u jeho bratra Boleslava, nejen pro přátelství německé a pro rozšiřování latinské liturgie, ale i proto, že do té smlouvy zahrnuta byla i Morava, která co *regnum socium* měla se stát údělným knížectvím Boleslava. Na sv. Václava nevraživý Boleslav snadně uvěřil i té lži, že jej chce zabiti. Následkem tohoto osočování stal se sv. Václav mučéníkem, Boleslav ale bratrovrahem.

Boleslav, stav se knížetem, zrušil onen poddanský poměr k Jindřichovi, vyčistil zem od přistěhovalých Němců, bedliv byl slovo-
vedl
(*novalia*)

²⁹⁾ Prameny. I., 185. c. 47.

³⁰⁾ I sama slovanská legenda praví, chrám sv. Emerama; co poukazuje Martin, 1885. řadu latinskému.

ské církve ³¹⁾, uzavřel přátelství s Uhry ³²⁾ a hrdinským mečem hájil vlast nejen proti Jindřichovi, ale i proti jeho nástupci Ottovi I. Až tomuto r. 950 poštěstilo se pokořit Boleslava a obnovit poměr, v kterém byl svatý Václav k Jindřichovi ³³⁾, ano i odtrhnout jej od Uhrů. Toto bylo pro Uhry osudným, poněvadž Češi porážku, kterou Uhři roku 955 utrpěli, dovršili.

Boleslav, maje pokoj se strany Němců i Uhrů, pomýšlel na obnovení slovanské, s Římem spojené hierarchie. Nebylo jej tajno, že na stolici sv. Petra sedí nepřítel Otty I,

---

³¹⁾ Na to poukazuje jeho chrám ss. Kosmy a Damiana, chrám sv. Cyrilla a Methoděje v Boleslavi (I., 131. III., 466.) jako i nejstarší perlice české s literami A Q. Dobner: *Annales Hageciani*. IV., 84

³²⁾ *Affinitatem cum Turcis et amicitiam contrahunt*. Const. Porpa. ad an. 950.

³³⁾ Otto I. podpisuje privilegium chrámu Řezenskému takto: „Data XVII. Kal. Aug. an. domini DCCCCL. Ind. VII. Regnante serenissimo rege Ottone a. m. XV. Actum Beheimio suburbio Niunburg.“ *Er-Regesta I.*, 28. Otto III. Kal. Maji an. 991.

²⁵⁾ *Ch* daroval chrámu sv. Mauricia v Devine

²⁶⁾ *Ung* rtem census, qui regio fisco per singulos
²⁶⁾ *Ung* vi debet de tota Bohemia, in qualicun-
rahensium. Vi ve in auro, sive in argento, vel pecora

²⁷⁾ *Witich* quibus rebus, magnis, sive parvis

²⁸⁾ *In prae*

Brandenburg, et
Gobelini Personae

Jan XII. Vyslal tedy do Říma svou druhou dceru Mladu, aby vyprosila na papeži, by tak, jako učinil Uhrům³⁴⁾, ustanovil i pro Čechy a Moravu biskupa slovanského. Mezitím umřel i papež Jan XII. (964.) i kníže Boleslav I. (967.), tak že list papežův — adresovaný na Boleslava I. — dostal se teprv Boleslavovi II.

Není pochybnosti, že Boleslav I. žádal o slovanského biskupa; poněvadž o d p o v ě ě na prosbu obyčejně opětuje tu prosbu, která byla podána.

„Pročež — tak praví papež — z apoštolské vážnosti a sv. Petra, knížete apoštolů, moci ustanovujeme, aby při kostele sv. Víta a Václava bylo sídlo biskupské. .Však ale ne vedle řádu neb sekty lidu Bulharského, nebo Ruského, aneb Slovanského jazyka, nýbrž spíše, zachovávaje řády a nařízení apoštolské, vyvol k tomu účelu jednoho z lepších duchovních se schválením celé církve, hlavně v latinském písmě vzdělaného, který by dovedl rádlem slova novinu srdce pohanů (*novalia*

³⁴⁾ Arpád a Uhorsko. Turč S. Martin, 1885.

vází jakási předpojatost k obřadu slovanskému, ku kterému sv. Prokop se přiznával, aneb negace slovanské církve v Čechách, tak že sv. Prokop předvádí se nám jen co maličerný, opravdivý slovansko-křesťanský podivín v pobanských a latinsko-křesťanských Čechách. To je též příčinou, že mnozí bezpodstatně odmršťují zprávy, které jednají buď o něm aneb o době jeho. Předevzal jsem si tedy podat jeho stručný životopis a osud opatství Sázavského dle svého nestranného náhledu, spočívajícího na svědectvích historických, a to z té příčiny, že jeho pravý dějepis objasňuje nemálo tehdejší náboženské poměry v Čechách.

Asi r. 966., právě když Boleslav I. žádal papeže Jana XII. o založení slovanského s Římem spojeného biskupství v Praze, narodil se zbožným rodičům v Chotouni syn, jemuž při sv. křtu dáno bylo jméno Prokop.

Životopisec latinský ¹⁾, pohrávaje si s etymologií, v jménu *Procopius* vidí buď latinské *procus pius* (milovník pobožný) aneb slovanské prokopnout (*perfodiens*); nebádal ovšem, že jméno *Prokopios* čili Pokročitel (na cestě dokonalosti křesťanské) s obřadem

---

¹⁾ Prameny dějin českých. I., 360.

řecko-slovanským dostalo se do Čech, právě tak jako *Κυρίλλος* a *Μεθόδιος*.

Rodiče jej s velikou pečlivostí vychovávali v bázni boží a, když poněkud vyrostl, dali jej do školy na Vyšehrad, kde byly dobré slovanské školy. ²⁾ Odbýv nižší školy, postoupil do vyšších, aby pod věhlasnými mistry vzdělal se ve knihách svatých ³⁾. Pravděpodobno je, že na Vyšehradě nejen byly nižší a vyšší školy, jaké sv. Method byl zakládal po městech ⁴⁾, se svými mistry, ale býval tam i biskup se svými kněžími (*canonicis*), ne-li (glagolský) od dřívější doby ⁵⁾, aspoň kyrillský

---

²⁾ Commendaverunt eum in castro Wissegradensi magistro liberalium litterarum studiis . . . , ubi tunc famosum studium sclavonice lingue uigebat. *Prameny. I., 361.*

³⁾ Ibique eciam egregios magistrorum theorie (theologiae?) quotidie carpebat fructus, cum ea, quae in sacris codicibus legebat, mox in opera cum dei adiutorio uertebat. *Ib. Sclavonicis litteris a sanctissimo Quirillo Episcopo quondam inventis et statutis, canonicè admodum inbutus. Chron. monachi Sazaviensis ap. Ginzl: Geschichte der Slawenapostel. Leitmeritz, 1857. Anhang S. 80. Slovenský Letopis I., 120.*

⁴⁾ Sborník Velehradský. III. 98.

⁵⁾ Pastýř duchovní. V. 242. atd.

od doby sv. Methoda ⁶⁾. Kněži (*canonici*) Vyšehradští, spatřivše na Prokopu jak učenost, tak i krásné cnosti, vyvolili jej za člena sboru svého ⁷⁾, v kterém potom postoupil až k hodnosti kněžské ⁸⁾. Vysvěcen byl za světského kněze ⁹⁾ asi r. 994.

Právě toho času sv. Vojtěch osadil latinské a řecké mnichy v Břevnově ¹⁰⁾. Jejich zbožný život tak účinkoval na sv. Prokopa, že se přidružil k nim, by pod řeholí sv. Benedikta sloužil Pánu ¹¹⁾. Mezitím Vršovci, úhlavní nepřátelé Slavníkovců, rozptýlili mnichy

---

⁶⁾ Sborník Velehr. III., 99.

⁷⁾ *In ecclesia s. Petri, apostolorum principis, elegerunt in canonicum.* Prameny. I, 361. Je pravda, že chrám kollegiatní stavěn byl až za Vratislava II. od r. 1070., však ale nemůže se to rozumět o chrámě sv. Klementa (Dobner: *Monum.* IV., 97.) aneb zvětšení chrámu pro uvedené latinské kanovníky? Možno to, že předělávatel životopisu ze slov „*canonice admodum inbutus*“ (sr. pozn. 3.) udělal jej kanovníkem chrámu sv. Petra.

⁸⁾ *Jam summitatem illius Jacob scale uir, tutum gradibus ascendens tangebatur, dum usque ad presbyterii dignitatem gradatim pervenerat.* Prameny I, 361.

⁹⁾ *In seculo presbyter eximius.* Prameny I, 241.

¹⁰⁾ Kyrilské Basiliány a glagolské Benediktíny.

¹¹⁾ Obřad římsko-slovanský Benediktínů byl glagolský: tedy i omen slovanský obřad, ku kterému se potom přidal sv. Prokop, byl glagolský.

Břevnovské ¹²⁾, a tak sv. Prokop odešel na poušť nedaleko řeky Sázavy, by tam co poustevník v samotě sloužil Bohu ¹³⁾.

Po několika letech stalo se, že český kníže Oldřich (1012—1037), velký milovník honby, vyjel si na hon do lesa Sázavského. Když se mu tu namanul veliký jelen, pustil se za ním: ale jelen chvátal ku skále, kde přebýval poustevník sv. Prokop. Když tento podotknul, že je knězem z řádu sv. Benedikta, poprosil jej kníže, aby vyslyšel jeho zpověď. Odcházeje od něho, napomenul ho, aby shromáždil okolo sebe nějaké bratry, a sliboval, že na poušti té dá vystavět klášter s chrámem a poskytovat bude výživu těm bratrům, kterých okolo sebe shromáždí. Brzy se toto splnilo a sv. Prokop stal se roku 1019. ¹⁴⁾ na tom místě opatem glagolských Benediktinů, jimž potom Oldřich r. 1033. vystavil chrám v Sázavě ¹⁵⁾.

Po smrti Oldřichově stal se knížetem Břetislav (1037—1055), který dílo otce svého

---

¹²⁾ Odešli do Uhorska, kde byli podobně glagolskými Benediktini.

¹³⁾ Prameny. I, 361.

¹⁴⁾ V legendě stojí MIX. Poněvadž Oldřich stal se knížetem až r. 1012., bezpochyby má stát MXIX.

¹⁵⁾ Prameny. III., 468. n.

dovršil a zdokonalil. Do této doby bratři pod správou opatskou sv. Prokopa buď vedli život klášterní aneb poustevnický: od roku 1039. ale zřízeno bylo řádné Sázavské opatství¹⁶⁾, a biskupem Šebířem (1030—1067) sv. Prokop vysvěcen byl v chrámě Pražském za opata. R. 1053. dne 25. března povolal však jej Bůh k sobě, a biskup Šebíř doprovodil tělo jeho do hrobu¹⁷⁾. Nástupcem jeho stal se Vít, vnuk jeho.

Po smrti Břetislavově stal se Spitihněv (1055—1061) knížetem českým. Tomuto knížeti podezřívali nepřítelové slovanskou liturgii, ustavičně ji zlehčující a z rozkolu viníce, a popuzovali ho, aby do Sázavy uvedl opata a bratry obřadu latinského¹⁸⁾. Následkem toho stal se opatem Němec, a opat Vít i s bra-

---

¹⁶⁾ Cum satraparum suorum . . . consilio . . . eum ad abbacie investituram debere promoveri decrevit. Prameny. I., 364. Chron. Saz. I. c. p. 82.

¹⁷⁾ Cuius beato corpori Severus episcopus Pragensis, exequias cum magna devocione celebravit. Prameny. I., 365. Chron. Saz. I. c. p. 84. Prameny. II., 86; 246.

¹⁸⁾ Per sclavonicas litteras heresis secta ypocritisque esse aperte irretitos ac omnino perversos, quam ob rem eiectis eis, in loco eorum latine auctoritatis abbatem et fratres constituere omnino esse honestum. Prameny. II., 246.

try, kteří s ním souhlasili, odebral se do Uhorska ¹⁹⁾, aby tam u glagolských Benediktinů hledal útočiště ²⁰⁾. Tam pobýli až do smrti Spitihněvovy, poněvadž nástupce tohoto Vratislav (1061–1092) povolal je nazpět do Sázavy.

Nástupcem Víta byl Emmeram a nástupcem tohoto Božetěch, mistr v řezbě a malířství, který v také vážnosti byl u Vratislava, že měl přednost před všemi opaty Českými ²¹⁾. Toto bylo příčinou též, že v sobě více důvěřoval, tak že při jisté slavnosti, když Vratislav — již od r. 1086. král český — vstupoval do chrámu, položil mu korunu na hlavu; co učinit náleželo vlastně Kosmasovi (od 1. kv. 1090) biskupovi Pražskému ²²⁾. Z toho mezi Kosmou a Božetěchem povstaly třenice, ku kterým po smrti krále Vratislava († 1092.) přidaly se i rozličné pomluvy se strany některých opatstvíchtivých bratrů, tak že pod

---

¹⁹⁾ *Vitus itaque abbas assumptis fratribus suis, quos unitas caritatis concordaverat, peregre profectus est in terram Hunnorum. Ib.*

²⁰⁾ Sborník Velehradský. IV. 63.

²¹⁾ *Cuius gratia idem abbas in tantum sublimatus erat, ut fere omnes Boemienses abbates dignitate praecellere videretur. Ib. p. 249.*

²²⁾ Podobná ceremonie bývala i v Uhorsku. Chron. Bud. ap. Podhradczky. Budae, 1838. p. 83. n. 7.

králem Břetislavem II. Božetěch i s bratry svými vyhnán byl ze Sázavy a na jejich místě r. 1097. uveden byl opat Diethard s bratry obřadu latinského. První jeho prací bylo, že slovanské knihy, které tam nalezl ²³⁾, zničil a rozptýlil ²⁴⁾.

Podal jsem život sv. Prokopa a děje opatství Sázavského co zvláštní článek proto, poněvadž je v tom obraz tehdejší církve české v miniatuře, a dokládám ještě jen to, že tak řečené Remešské kyrillo glagolské rukou — prý — sv. Prokopa psané Evangelium ²⁵⁾, poukazuje jako na kyrillo-glagolské vzdělání sv. Prokopa, tak i na kyrillo-glagolskou tvářnost tehdejší církve v Čechách.

---

²³⁾ Idem abbas libros, quos non invenit in loco sibi commisso, praeter slavonicos, ipsemet nocte et die immenso labore conscripsit. Prameny. II., 252.

²⁴⁾ Libri lingue eorum deleti omnino et disperditi, nequaquam ulterius in eodem loco recitabuntur. Ib. p. 250.

²⁵⁾ Petruševič : О ВВЕДЕНИИ ХРИСТИАНСТВА. ЛВОВ 1882. str. 6.

VI.

Povaha slovanské církve v Čechách.

U našich dějezpytců panuje všeobecný nářek na nedostatek pramenů k objasnění slovanského dějepisu. Nesdílím s nimi tu předpojatost. Pochází ona z otrockého následování německých učenců, kteří všelijak zpotvořili dějepis na ujmu Slovanů. My, odchováni v němčourských a maďaronských školách, nemáme energie, bychom stráslí se sebe ten opravdivý prach školský; nesmíme tedy táhnouti s Němci za jeden provázek, ale postavivše se na vlastní nohy, dumat a zkoumat dějepis u zřidel a pramenů.

Netvrdím, že úplně jasno je mi v dějepise slovanském; vidím však jasněji, nežli to bylo u nás dosavad, a sice proto, že postavil jsem se na docela nové stanoviště. Mé přesvědčení, jakkoliv subjektivní, je, že Slované v Čechách jsou autochtomy, s křesťanstvím obřadu glagolského obznámení od nepaměti, snad již od doby apoštolské.

Nevadí tu, že glagolský obřad byl dvojaký: cařihradský a římský; cařihradský starší, poněvadž vyšel z Cařihradu s písmem glagol-

ským ¹⁾); římský pozdější, poněvadž jej později upravil sv. Jeronym. Glagolsko římský obřad ujal se na jihu v patriarchátu voglejském a v arcibiskupství splitském ²⁾): cařihradsko-slovanský obřad ale zůstal i na dále na východě, severu a v arcibiskupství javornickém ³⁾, kam náleželo i biskupství vyšehradské a kůřimské ⁴⁾. Potvrzují to i pražské glagolské zlomky i život sv. Ivana. Pražské glagolské zlomky poukazují na cařihradský obřad a tak nepocházejí od pozdějších glagolských Benediktinů obřadu římského ⁵⁾, ku kterým se potom přidružil sv. Prokop. Podobně sv. Ivan mohl býti jen glagolitou obřadu caři-

---

¹⁾ Jagič: Archiv für slaw. Philologie. Berlin, 1831. S. 164 a 191.

²⁾ Částečně udržel se v těch krajích dosavad.

³⁾ Laboriacum, Laureacum, Γαβροπιασιν. Němečtí učenci vynaložili všecken skepticismus na popření Laureaku (Lorch) poněvadž nechápali, že před latinčením z Pasova mohla býti slovansko-glagolská metropole.

⁴⁾ Pastýř duchovní. V., 242. atd.

⁵⁾ Innocentius . . . Episcopo Vegliensi . . . Abbas et Conventus monasterii s. Nicolai de castro Muscla . . . in literis sclavicus secundum ritum ecclesie Romane divina officia valeant celebrare, prout iidem et predecessores sui facere consueverunt . . . Perusii. VII. Kol. Febr. an. 1250. Theiner: Mon. Slav. I., 79.

hradského, vyšel li z nitranské poustevny o. r. 828., poněvadž ještě tehdy tam, co v obvodu javornické metropole, nebyl ani obřad kyrillský, ani římsko-glagolský. Odtud se dá vysvětlit, že přijal sv. svátosti od kyrillského kněze Pavla, poněvadž jej od tohoto nedělil obřad (cařihradský), nýbrž jen písmo (glagolské).

Když Bořivoj poddal se metropoli svat. Methoda, dostal se do Čech i obřad kyrillský a ujal se tím lehčeji, jako před tím v Panonii ⁶⁾, poněvadž byl cařihradský; nerůznil se obřadem (východním), ale jen písmem (glagolským). Lid, který více lpí na obřadu, než na člancích víry, v zavedení obřadu kyrillského neviděl tedy žádné novoty. Odtud se dá vysvětlit, že ku př. jméno Bořivoj, které pocházelo z glagolsko-cařihradského obřadu ⁷⁾, podrželo se i v kyrillo-cařihradském obřadu.

Ze sv. Methodem kyrillský obřad uveden byl do Čech, zejména na Vyšehrad a do Boleslavi. důkazem toho je škola vyšehradská, kde sv. Prokop studoval a stal se knězem kyrill-

---

⁶⁾ Pastýř duchovní. V., 743.

⁷⁾ Tam, kde převládá kyrillský obřad (v Uhorsku a Rusku), užívaly se jména namnoze ze starého zákona (David, Isaiáš, Michael, Judita, Alžběta) aneb z řecké církve (Jaroslav, Prokop, Štěpán).

ským, jako i chrám sv. Cyrilla a Methoda v Boleslavi. Potvrzuje to i starobylá píseň: „Gospodi pomiluj ny“, která je původu kyrillského a později nemohla býti zavedena. K tomuto obřadu náležel od r. 875. nejen Bořivoj ⁸⁾, ale i sv. Ludmila, která cvičila sv. Václava v knihách slovanských ⁹⁾, i Vratislav, který slavil postřižiny sv. Václava dle obřadu cařihradského ¹⁰⁾.

Vedle obřadu kyrillského ovšem nacházíme již v té době i latinský: ale právě toto je odznakem pravé církve cyrillo-methodějské, která dle ustanovení papeže Jana VIII. měla pěstovat i latinu, poněvadž kyrillští knězi nejen měli při liturgii zpívat evangelium po latinsku, ale — kdyby si to kníže aneb velmoži žádali — měli i celou sv. mši sloužiti po latinsku. Z té příčiny pěstovala se i latina ve školách cyrillo-methodějských, a takovou nacházíme i v Budči, kde Vratislav dal vychovávat sv. Václava v knihách nejen slovanských, ale i latinských, aby co kníže dosáhl toliké vzdělanosti, která se požadovala

⁸⁾ Prameny dějin Českých. I., 111.

⁹⁾ Prameny dějin Českých. I., 128.

¹⁰⁾ Prameny dějin Českých. I., 127. Srovávejme *Cost. Porpb. de ceremoniis sive Byzantinae ap. Michaelis trol. graeco-lat. C. (XII., 1154.)*

při biskupech kyrillských. Z toho již patrně je, že cyrillo-methodějská církev v Čechách nebyla ani schismatickou, ani latinské bohoslužbě nepřívznivou ¹¹⁾).

Schismaticové ovšem poukazují na to, že v církvi ruské počtu Svatých požívali Ludmila i Václav ¹²⁾): ale to svědčí právě proti nim; jeť to nejen důkazem společné tehdejší cyrillo-methodějské církve v Čechách a Rusku, ale i unie s Římem, která se v Rusku až na počátku tohoto tisícletí viklat počala.

Jiní zase na to poukazují, že z Čech vyháněni byli kněži latinští: tedy v Čechách že nenáviděli a pronásledovali latinskou církev, a následovně že Češi neměli unie s latinskou církví, čili byli schismaticové. Již z toho, co jsme přednesli, vysvítá omyl této argumentace. Cyrillo-methodějská církev i spojena byla s Římem i byla šetrna k latinské liturgii: musela být tedy jiná příčina v tom, že vyháněli německo-latinské kněze z Čech; vyháněli je ne proto, že konali bohoslužbu po latinsku, ale proto, že připravovali Čechy pro

---

¹¹⁾ Jedna legenda slovanská počítá to mezi zásluby sv. Václava, že chtěl založit chrám na počest sv. Emerama (Prameny. I., 130.), který považován býval za svatého západní církve.

¹²⁾ Martinov: Annus ecclesiasticus pag. 235.

vasalství německému císaři a za pohany měli ty slovanské křesťany, kteří nedanili jemu; jim záleželo na obrácení Slovanů k německé, ne ale k nebeské říši. Jako někdy na Moravě za krále Rastilava z příčin politických, ne ale z náboženských, vyháněli německé kněze, tak se potom dělo i v Čechách. Že obava před německými kněžemi nebyla bezzákladná, dokázaly i pozdější dějiny Čech a Moravy.

Neutlumuji ani tu námitku: „Prvním biskupstvím v Čechách bylo pražské, a prvním biskupem v Čechách byl Ditmar, následovně před r. 973. nebylo v Čechách žádných biskupů a tak ani žádné církve cyrillo-methodějské.“ Tak je, tak; prvním biskupem císařskolatinským, kterého císař Otto I. vnutil Čechům, byl Ditmar, Němec, jenž měl Čechy obrátit ne k nebeské, ale k německé říši. V očích císařsko-latinských legendářů a kronikářů byl Ditmar ovšem prvním křesťanským biskupem v Čechách, poněvadž jen toho uznávali za biskupa, koho ustanovil německý císař a vysvětil císařsko-latinský metropolita ¹⁵⁾; ano císař Otto I. věznil i ty,

---

¹⁵⁾ Nulla ratio sinit, ut inter episcopos habeantur, qui a provincialibus episcopis cum metropolitani indicio non consecrantur. Epist. epp. Bavar. an. 900.

kteřé papeř vysvětil a usadil co biskupy ¹⁴⁾: bylby teď div, kdybychom v legendách a kronikách západních nenašli ani stopy slovanské hierarchie v Čechách? Přece však docela nejsme bez zpráv o biskupech v Čechách, neb legenda o sv. Ivanu vzpomíná biskupa za doby Bořivoje, a legenda o sv. Václavu spomíná biskupy při jeho postřizínách na Moravě. Mezi těmito bezpochyby byli i biskupové z Čech, kteří zprovázeli Sptyihněva (do Velehradu) k postřizínám sv. Václava. Kromě toho, běře-li se připodobňování z věci skutečné, jakby legenda mohla svědčit o sv. Václavu, že rozuměl knihám slovanským a latinským jako nějaký biskup? Uvážíme-li též, že křesťanský lid nebyl bez kněží a chrámů, musíme při tom pomyslit i na biskupy, kteří světili kněze a chrámy. Nemáme-li kategoričkých zpráv o tom, že sv. Method rozsáhlou svou metropoli na Moravě, v Čechách a Polsku opatřil biskupy, je nám přece téměř nemožné pochybovat o tom. Byli-li v Polsku biskupové bez metropolitů ¹⁵⁾ a v Uhorsku biskupové řečtí vedle latinských ¹⁶⁾, nemohlo-li

¹⁴⁾ Sborník Velehradský. IV., 61.

¹⁵⁾ Epistola Gregorii VII. R. P. ad Boleslavum ap. Migne: Patrol. lat. tom. XCVIII. p. 468.

¹⁶⁾ Sborník Velehr. IV., 58 atd.

tuto sice již obšírně odpověděl Votka ¹⁾, ale argumentace jeho — jakkoliv správná — dle mého skromného náhledu dokazuje *plus*. Za criterium opravdivé smrti mučenické vystavil pravidla, které k procesu kanonisačnímu přede-psal až papež Benedikt XIV. Dle těchto pravidel zavraždění muselo se státi z pohnutek náboženských, ne ale z politických, buď pro nějakou theoretickou aneb praktickou pravdu Bohem zjevenou. Tohoto *criterium* tak pevně se přidržuje Votka, že — prý — jest-li nebyla takovou smrtí sv. Václava, tento nemohl by se nazývat opravdivým mučedníkem. Aby toho pravidla mohl použití na zavraždění sv. Václava, dokazuje, že zavražděn byl z pohnutky náboženské a sice pro rozšiřování křesťanství v Čechách, Boleslavem popuzeným od pohanských velmožů, kteří chtěli křesťanství podvrátiti. Je to formálně hezká argumentace, ne však materiálně pravdivá; ona může přijít vhod řečníkovi, ne historikovi.

Kdo četl má dosavadní pojednání, vidí, že stojím na jiné půdě. Nebylo-li za doby sv. Václava opravdivého pohanství v Čechách, nebylo ani náboženské čili protikřesťanské

---

¹⁾ Památky staroboleslavské. V Praze, 1879. str. 78 atd.

pohnutky k zavraždění sv. Václava. Avšak, ačkoliv Boleslav z politické příčiny zavraždil sv. Václava, tento přece pokládán byl za pravého mučedníka Božího.²⁾

Bráti smrt jeho pod kritiku dle pravidla kanonisačního papeže Benedikta XIV., není na svém místě, a musili bychom z počtu mučovníků mnohé škrtnout, kteří před papežem Benediktem XIV. pokládáni bývali a i nyní jsou za pravé mučovníky Boží. I zde platí: *distingue tempora!*

Kdyby se bylo zavraždění sv. Václava stalo z pohnutky náboženské, v tom pádu — dle tehdejších pojmů — byla by jej latinská církev kanonisovala, poněvadž sv. Václav byl jí přízniv: však ale právě tato jej zaznávala³⁾; a vše poukazuje na to, že svatý Václav za svatého a mučovníka Božího kano-

---

²⁾ Princeps Boemiae Wencezlaus vir sanctus martyrisatur a fratre suo Bolizlav ambitione pre-ripiendi principatus seducto. Sigeb. Gembl. Wencezlaus, princeps Boemiae, a fratre suo Bugezlav, qui principatum sibi usurpavit, martyrizatur. Schol. ad. Ad. Brem.

³⁾ Boemiorum ducem Ventizlaum Bolizlavus nefandus, fratrem suum, Deo ac regi perimens fidelem. Thietmar. Jak vidět, nejmenuje jej ani Svatým ani Mučovníkem. — Srov. Prameny. I., 199.

nisován byl od církve slovanské, katolické ⁴⁾ a to ještě před dobou papeže Alexandra III., který kanonisování svatých a světic Božích vyhradil Stolicí apoštolské. Uznán byl za svatého a mučeníka Božího nejen v Čechách, Polsku, Uhorsku a na Moravě, ale i v samém Rusku. ⁵⁾ Kanonisovali jej co a) bohabojného, horlivého a svatého; b) nevinně a nespravedlivě zavražděného; c) mnohými zázraky po smrti od Boha oslaveného. Svědkem toho je kanon o sv. Václavu, který tvořil část řecko-slovanské bohoslužby. ⁶⁾ Kdyby byl sv. Václav kanonisován býval od církve latinské, při tehdejších poměrech nebyla by se jeho úcta tak ujala v celém Slovanstvu, aby mohl onen kanon prozpěvovat o něm: „Osvítil sever i jih i západ.“ Z toho patrno jest, že staroslovanské prameny jsou sv. Václavu nejbližší, a tak nás nejlépe poučiti mohou o pohnutkách k jeho kanonisování.

Abychom nebyli obšírní, jednat budeme zde jen o mučnické smrti jeho, poněvadž jen ta jest v přítomné otázce.

---

⁴⁾ Prameny. I., 135. Beseda učitelská. V Praze, 1883. č. 39.

⁵⁾ Prameny dějin českých. I. 130. cum nota 18. Martiuv: Annus ecclesiasticus pag. 235.

⁶⁾ Prameny. I., 136—139.

Slovanské prameny nikdež neudávají za příčinu náboženskou čili protikřesťanskou pohnutku k zavraždění sv. Václava, ale jen praví, že „jako beránek krotký uzřel nespravedlivé své zavraždění.“ Ďáblu (Jan 8, 44.) a jeho lsti připisují to, „že zbrocena byla země bratrovraždnou rukou“ a navedena byla zlá chasa k zavraždění jeho. Připodobňují utrpení jeho mukám svatých mučenků a mukám Kristovým, dokládajíce, že „uložili radu o něm, jako židé o Kristu;“ že „jako beránek bezúhonný bez soudu zavražděn“ byl, a proto s kůry mučenků se veselí. Kdyby byl sv. Václav zavražděn býval na radu pohanů a proto, že rozšiřoval křesťanství, zajisté bylyby toho slovanské legendy, zvláště ale onen bohoslužebný kanon sděliti neopominul. Byl tedy sv. Václav považován za mučeníka Božího proto, že zavražděn byl nespravedlivě a nevině.

Mučeníckou smrt sv. Václava neposuzujeme dle přísných předpisů kanonisačných papeže Benedikta XIV., nýbrž dle analogie, která panovala před ním. Připomenu zde příklad, který se podobně dotýká dějepisu české církve. Dne 12. list. světíme svátek ss. mučenků: Benedikta, Matouše, Jana, Isáka a Christina, kteří od lakomých zlodějů byli za-

vraždění. Pokládají li se tito za pravé mučedníky, že zavraždění byli od zlosynů nevinně: podobně i sv. Václav pokládán budiž za pravého mučedníka Božího proto, že při své svatosti podstoupil ukrutnou smrt nespravedlivě a nevinně. — Tak i v Bavorsku sv. Emeram († 652.) pokládán byl za pravého mučedníka Božího, ačkoliv jen z nepravdivého podezření nespravedlivě a nevinně zavražděn byl.

Že slovanská církev pokládala sv. Václava za pravého mučedníka Božího, učinila to bezpochyby na základě slov Pána Ježíše (Mat. 23, 35.), dle nichž nevinná krev spravedlivého Abela, podobně bratrem zavražděného, učinila jej opravdivým mučedníkem Božím.

Tak i západní letopisy považují smrt sv. Václava, jakožto zavraždění muže bohabojného a svatého ⁷⁾ ano i legendy, ačkoliv blouzní o pohanství v Čechách za doby sv. Václava, představují nám jej co nevinně zavražděného ⁸⁾ skrze Boleslava, po knížectví dychtícího ⁹⁾.

⁷⁾ Percussitque Bolizlav fratrem suum virum christianum et, ut ferunt, Dei cultura religiosissimum. Widukind.

⁸⁾ Fraterque eius boleslaus nomine cum consilio impiorum machinabatur insidias, ut interficeret innocentem. Slovenský Letopis. I., 116.

⁹⁾ Contra virum Dei saevienter armatus, regni fraternali manu rapiendi cupidus . . . vesane germani.

Konečně v jakém smyslu brali mučnickou smrt sv. Václava, lze poznati z místa slovanské legendy, kde se Boleslav porovnává se Svatoplukem, knížetem ruským,¹⁰⁾ který zavraždil své bratry, Borise a Gleba, by se zmocnil jejich knížecích úředů (r. 1015). Jako tedy Boris a Gleb, ačkoliv podleli politické vraždě nevinně a nespravedlivě, pokládáni byli hned za pravé mučnický Kristovy¹¹⁾: i sv. Václav, ačkoliv nevinně a nespravedlivě padl v oběť vraždě politické, pokládán byl a pokládán být má za pravého mučnicka Božího.

Chceme-li však přece za *criterium* mučnické smrti sv. Václava vzít kanonisační předpisy Benedikta XIV., nehledejme protikřesťanskou pohnutku v Boleslavovi, ale v rádcích jeho; nehledejme v těchto pohanickou zášť proti apoštolské horlivosti sv. Václava v rozšiřování křesťanství mezi českými po-

---

Boleslawi regni desiderio quoquo modo posset acquirendi. Prameny. I., 157. a 158. Ad obtinendum regni apicem extincto quoquomodo fratre coepit avidissimo anhelare. Ib. 173. Jaculis diaboli sanciatu, cupiditate regnandi accensus Ib. 216.

¹⁰⁾ Prameny. I., 130. cum N. 18.

¹¹⁾ Nestor ap. Bielowski: Mon. Pol. Hist. I. 686.

Martinov: Annus ecclesiasticus pag. 184.

hany, ale v tom, že jej pro jeho nábožnost a skutky milosrdenství, pro jeho přisnost proti panujícím nemravům a pro jeho horlivost o rozkvět sv. náboženství chtěli svrhnout s trůnu (Mud. 2, 12.), aby naň posadili svě-táckého a povolného Boleslava ¹²⁾; učiníme-li tak, nalezneme spolu, že sv. Václav podstoupil mučnickou smrt pro onou theoretickou aneb praktickou, Bohem zjevenou a přikázanou pravdu, která dle předpisu Benedikta XIV. je též podmínkou opravdivé smrti mučnické. V tomto pádu smrt sv. Václava podobná je mučnické smrti sv. Stanislava, biskupa Krakovského, který byl od Boleslava, křesťanského krále polského, proto zavražděn, že jej sv. Stanislav pro nemravný a pohoršlivý život nejen byl káral, ale i církevním trestem stíhal.

VIII.

Chrám sv. Jiří na hradě Pražském.

Pro dějepis církve české vážnou, ale i do-savad záhadnou věcí je chrám sv. Jiří na hradě Pražském. Prvé děje chrámu tohoto ne-pravé byly zvláště proto, že dějezpytci ne-

¹²⁾ Prameny I., 156; 174; 185; 210.

sledovali chybnou chronologii: a proto, prv než přikročím k přítomnému pojednání, polo- žím zde chronologicky sestavený rodokmen rodiny Bořivojovy, jak jsem ho odůvodnil v „Komenském“.¹⁾

Bořivoj * 854. † 890.
Ludmila * 860. † 921.

Spitihněv * 875. † 915. Vratislav * 887. † 921.

Sv. Václav * 908. † 929. Boleslav * 911. † 967.

Majíce tento chronologický obrazec před očima, rozluštíme mnohé otázky, týkající se chrámu svrchu řečeného.

Chrám ten založil kníže Vratislav²⁾, a určil, by při něm bylo devět duchovních, dva podjáhnové, dva jáhnové a pět kněží, z kte- rých jeden měl býti arciknězem.³⁾ Takto usta- novení duchovní vládli chrámem po 40 let, až do té doby, v které oni i s chrámem do-

---

¹⁾ Komenský, r. 1884. str. 183—186. Na st. 185. nota 9. v posledním řádku místo Václava má stát Vratislav.

²⁾ Prameny dějin Českých. I., 148. 183.

³⁾ In ecclesia sancti Georgii per . . Wratislaum . . fundata. Clericos ibidem IX instituit, duos subdya- conos et (duos) dyaconos, et quinque presbyteros, et ex his unus archipresbyter. Fragmentum Praeb. ap. Dobner. Monumenta. VI., 341.

stali se pod vládu Benediktinek ⁴⁾. Poněvadž toto se stalo o. r. 967., kdy při chrámu sv. Jiří pod Mladou (Marií), sestrou Boleslava II., zařízen byl klášter panen: ustanovení těch duchovních padá asi do r. (967 — 40 =) 927., a tak ne do doby knížete Vratislava, nýbrž sv. Václava (925—929). K rozluštění této záhady naskytuje se nám zpráva Křišťanova, že Vratislav stavěl chrám sv. Jiří, ale jeho posvěcení nedožil ⁵⁾. Na základě této zprávy můžeme říci, že Vratislav od r. 920. sice vystavil chrám, ale oněch devět kněží ustanovil až sv. Václav, když byl chrám vysvěcen a tím bohoslužebnému účelu odevzdán.

Chrám sv. Jiří byl skutečně vysvěcen až za panování sv. Václava a sice při přenesení ostatků sv. Ludmily. Přenesení toto stalo se — prý — r. 929., dne 19. října, uložení ale

---

⁴⁾ *Ipsam ecclesiam sancti Georgii per XL annos soli perse rexerunt . . dominio ipsius ecclesiae Clerici per feminas sunt eiecti, ut vulgarter dicitur: Wissimuchu ye iako Radocha z czlunu et suffragante seculari potentia verso ordine potestate femine sunt subiecti. Ib.*

⁵⁾ *Firmato regno basilicam in honorem b. Georgii martyris statuit, sed morte praeventus eius consecracionem diu desideratam minime perspexit. Prameny. I., 205.*

října 6). To však nemožno přijati, poně-
by přenesení sv. Ludmily bylo se stalo
po smrti sv. Václava. Vezmeme-li slova
stanova tak, jak se podávají v „Pramenech
čin českých“, že přenesení stalo se „*XIV.
calendas nouembris feria IV.*“, přinesení do
Prahy ale „*feria VI.*“, musíme to položit do
r. 925., poněvadž téhož roku skutečně při-
padla středa na 19., pátek ale na 21. října.
Z toho následuje, že počátek panování
Václava padá již do roku 925., a
že přenesení sv. Ludmily stalo se hned na
počátku jeho panování; poněvadž ale ulo-
žení sv. Ludmily stalo se až po 6 dnech
vysvěcení chrámu 7), následuje z toho i to, že
chrám sv. Jiří vysvěcen je v ne-
děli 23. října, ostatky sv. Ludmily
ale uloženy byly v něm, podobně
v neděli tedy dne 30. října r. 925.

Na základě tohoto, dle „stálého historik-
ckého kalendáře“ dr. Vřešťála vypracovaného
kalkulu dá se již úplně ospravedlniti to „*Frag-
mentum praebendarum*“, že od ustanovení těch
9 duchovních až do r. 967. uplynulo 40 let.
Původce toho zlomku buď vzal okrouhlý po-

6) Dobner: Annal. Hágek. III., 499.

7) Prameny. I., 213.

čet, t. j. asi 40 let, aneb ustanovení těch 9 duchovních stalo se až po vysvěcení chrámu sv. Jiří, totiž r. 926., tak že počali úřadovat až r. 927.

Naskytuje se otázka neméně vážná a záhadná: pro jaký obřad určen byl chrám sv. Jiří? Jakého obřadu byli duchovní, kteří při tom chrámu ustanoveni byli?

Když o. r. 967. předáván byl chrám sv. Jiří klášterním pannám⁸⁾, odevzdací listinu podepsali: *Wlita*, archipresbyter, *Bielca*, presbyter, *Czas*, presbyter, *Hmyten*, presbyter, *Milata*, archipresbyter⁹⁾. Jsou to zajisté jména docela slovanská, a taková byla bezpochyby i těch předchůdců jejich, kteří snad během oněch 40 let byli umřeli. Jména tato patrně poukazují na to, že oni duchovní a tak i chrám sv. Jiří byl obřadu slovanského. Na to poukazuje i nechuť biskupa řezenského Tutona (894—930) k posvěcení toho chrámu¹⁰⁾

⁸⁾ Prameny dějin Českých. II., 37.

⁹⁾ Patrně chybně stojí zde „archipresbyter“ místo „presbyter“, poněvadž byl jen jeden archipresbyter a 4 presbyteri, aniž se to srovnává s praecedencí archipresbytera, aby byl se podepsal na posledním místě.

¹⁰⁾ Qui simulata infirmitate senectutis ire non ualens, coepiscopum suum cum aliquantulis clericorum choris ablegauit, qui ecclesiam earum dedecaret. Prameny. I., 213.

i nešetrnost k ostatkům sv. Ludmily ¹¹⁾, tak že skrze něho vyslaný pomocný biskup, maje jen posvětit chrám, ne ale i pochovat sv. Ludmilu, až zázrakem jsa pohnut, pochoval ji v posvěceném chrámu ¹²⁾. Tak by se zajisté nebyl choval ani k sv. Ludmile, ani k chrámu sv. Jiří, kdyby sv. Ludmila byla bývala obřadu latinského a kdyby chrám sv. Jiří byl býval určen pro obřad latinský.

Možno je i to, že Tuto dal se konečně uprosit a vyslal aspoň pomocného biskupa s několika kleriky k posvěcení toho chrámu v té naději, že bude odevzdán kněžím latinské, západní církve, kteří na počátku panování sv. Václava hrnuli se z Bavorska a Šváb-ska do Čech ¹³⁾: ale po krátkém čase změnil se sv. Václav ve svém chování se k Němcům, tak že i matku svoji Drahomíru, kterou, pomluvami podveden, byl od sebe zahnal, na-

---

¹¹⁾ Sacerdotibus non in consecrato eam cupientibus tumulare loco. Ib.

¹²⁾ Sacerdotibus non in consecrato eam cupientibus tumulare loco, aqua exorta est (ibidem); adveniente uero coepiscopo sacrataque basilica, funditus non apparuit Ib.

¹³⁾ Prameny dějin Českých. I., 185. Srov. str. 156. n. 2.

zpět ku dvoru knížecímu povolal ¹⁴⁾. Tu změnu jeho zapříspěsobila buď svrchu uvedená nešetřivost biskupa Tutona, buď nesnášenlivost německých kněží, aneb urážka se strany posil Tankmarových ¹⁵⁾: přilnul tedy tím více k domácímu obřadu slovanskému a chrám sv. Jiří opatřil kněžími slovanskými.

Pravdě podobné je, že obřad slovanský při chrámu sv. Jiří byl starobylý řecko-glagolský, jaké jsou též známé glagolské zlozvyky pražské, ne ale římsko-glagolský, později skrze Benediktiny uvedený, tak že na Vyšehradě byl kyrillský, na Hradčanech ale řecko-glagolský; aspoň jména svrchu vzpomenuvších kněží mají více podobu glagolskou, nežli kyrillskou.

Odtud by se dalo vysvětliti, proč biskup slav I. žádal papeže Jana XII. o založení kyrillského (*Ruziae linguae*, na Vyšehradě) aneb glagolského (*Sclavonicae linguae*, na Hradčanech) biskupství ¹⁶⁾. Vyhověno nebylo žádnému ani druhému; chrám sv. Víta určen byl za sídelní chrám biskupa císařsko-latin-

¹⁴⁾ Tamže str. 129. Srov. str. 210. a 211.

¹⁵⁾ Srov. odstavec IV.

¹⁶⁾ Srov. konec odstavce IV.

ského ¹⁷⁾. Kdy a jak se to uskutečnilo, dosavad není dostatečně objasněno ¹⁸⁾; ačkoliv mnoho se o tom, zvláště od Dobnera a nejnověji od dr. Kalouska napsalo ¹⁹⁾. Zůstane to ještě předmětem dalšího mého zkoumání.

---

¹⁷⁾ Prameny dějin Českých. II., 87.

¹⁸⁾ Vlast. II., 63.

¹⁹⁾ Sborník historický r. 1883, str. 1- 16, 97 až 110. Pastýř duch. VI., 127.

„Svůj k svému a vždy dle pravdy.“
Fr. Palacký.

Nakladatel **FR. A. URBÁNEK**, český knihkupec

pro literaturu paedagogickou i hudební
a pomůcky učebné

v **PRAZE**, na **Ferdinandské třídě** v čísle 25. n.

== Prvý český závod hudební. ==

Hudební dodavatel král. zemak. Národního divadla.

Záhady dějepisné.

Rozlušťuje **Fr. V. Sasínek**.

Sešit 1. **Pokusy historicko-etymologické.**

Cena 20 kr.

Sešit 2. **Jornandes a Slované.**

Cena 20 kr.

„Sešit tento (2.) činí „Záhady dějepisné“ tím zajímavějšími, poněvadž pracuje na položení nového základu pro pradějepis Slovanů. Jak jeho obsah ukazuje, čelí proti soustavě, na kterou Šafařík založil své „Starožitnosti“, které západním Slovanům více uškodily snad, nežli prospěly. Ačkoliv Jornandes zřetelně udal, že na levém břehu Visly a na levé straně Karpat bývali Venetové, na pravém břehu Visly a na pravé straně Karpat Silavini a Antové, Šafařík všechny Slované vrhl za Vislu a Karpaty. Sasínek opravuje omyl Šafaříkův, a to důkazy zřetelnými. Jestli se jeho výzkumy (co želatelné) ujmou, musí následovat nové spracování „Starožitností“. Jméno Sasínkovo je již tak známo, že práce jeho zbytečné činí každé odporučování.

Jediné, co jsme našli opravy potřebné na str. 30. ř. 2., kde místo levém stojí „sl.“

str. 31. v notě 3. místo „v“ stojí „a“.

„Čech“ č. 70. dne 27. bř.

ovanské v útlém srdci drobné mládeže. „Kytka
Tatier“, věnovaná „Blaženke Urbánkovej“, obsa-
je vybrané menší slovenské básničky od rozličných
pisovatelů slovenských, zemřevších i živých, věku
drobné mládeže školské přiměřené; vane v ní duch
křesťanský a národní, jakým mládež naše již od
prvého vzniku života nadchnuta býti má; vyavět-
ní některých, zde v Čechách neužívaných slov, po-
hlává slovníček slovensko-český. Sličnou úpravu
dobují krásné iniciálky, představující utěšené obrazy
z života slovenské mládeže; je jich deset, které dle
nakreslů Jeho Exc. Em. Salomona bar. Friedberga ryl
František Bartel. Že „Kytka z Tatier“ zasluží
doporučení a rozšíření mezi mládeží školskou,
přesvědčí se každý, kdo ji čísti bude; sezná, že smě-
je k ušlechtnění srdce i ducha naší mlá-
deže.“

„Čech“ číslo 201. dne 4. září 1885.

Poznámání. Svazek II. slovenský, obsahující
povídky „Zo slovenskej chalúčky“, věnované
„Blaženke Urbánkovej“, se dotiskuje.

Magyarisirungs-Versuche

in Ungarn

mit besonderer Rücksicht auf die Slovaken.

Cena 40 kr.

Fr. V. Sasinek,

proslulý slovenský vlastenec a učenec.

Fotografie

z vlastnoručním podpisem jeho: na čtverci 4 z
obalnetka 80 kr., visitka poštou 35 kr.

Hellwaldova skvostně ilustrovaná díla:
„Země a obyvatelé její“
a
„Přírodopis člověka“

jsou právě dokončena, totiž ono sešitem
a tento 38. à 45 kr.

Uvádějíc toto na vědomí žádáme všech, kteří
buď přestali odebírat, nebo komu pokračování nelze
dodáváno, aby se o ně u dodavatelů svých, nebo
přímo u nakladatele záhy přihlásili, pokud jest ještě
lze, doplniti si díla tato. Později bude veškerá zásoba
sešitův do dílů vázána, a bude pak sotva asi možná
doplniti si díla ta.

K oběma dílům lze dostati skvostné deskové
a to k dílu: „Země a obyvatelé její“ čtvery po 50 kr.
poštou po 55 kr., a k dílu: „Přírodopis člověka“ dvoje
celé plátěné po 90 kr., poštou po 1 zl.

V dílech prodávají se:

Evropa (s 98 vyobr. a 27 obr. přílohami) za
8 zl., skvostně váz. se zlatou ořízkou 10 zl.

Asie (s 81 vyobr., 10 obr. přílohami a barvot.
mapou) za 4 zl., skvostně váz. se zlatou ořízkou 6 zl.

**Afrika, Atlantický oceán, Polární krajiny
a Austrálie** (s 78 vyobr., 3 barvot. mapami a 9 obr.
přílohami) za 3 zl. 40 kr., skvostně váz. se zlatou
ořízkou 5 zl. 40 kr.

Amerika (se 112 vyobr., 19 obr. přílohami a
2 barvot. mapami) za 6 zl., skvostně váz. se zlatou
ořízkou 8 zl.

Přírodopis člověka, díl I. (se 126 vyobr. a
ka. 9 obr. přílohami) 6 zl., skvostně váz. se zlatou ořízkou
7 zl.; díl II. (se 149 vyobr. a 19 obr. přílohami) 8 zl.,
skvostně váz. se zlatou ořízkou 10 zl.
str. 31. Celé dílo lze odebírat i po jednotlivých
dílech à 45 kr.

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

lav 7278.40
techy v X. století.
Videner Library

006533980

3 2044 085 729 648